

УДК 349.2

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Стахів Б.О., аспірант
кафедри трудового, аграрного та екологічного права
Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті розкрито суть та значення державної політики у сфері працевлаштування молоді, проведено аналіз чинного законодавства України щодо працевлаштування молоді на відповідність його меті і завданням державної молодіжної політики в Україні, виокремлено завдання, відповідно до яких повинна розвиватись державна політика у сфері працевлаштування молоді для підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці.

Ключові слова: державна молодіжна політика, державна політика у сфері працевлаштування молоді, нормативне забезпечення, працевлаштування, молодь.

В статье раскрыта суть и значение государственной политики в сфере трудоустройства молодежи, проведен анализ действующего законодательства Украины относительно трудоустройства молодежи на соответствие его целям и задачам государственной молодежной политики в Украине, выделены задания, в соответствии с которыми должна развиваться государственная политика в сфере трудоустройства молодежи для повышения конкурентоспособности молодежи на рынке труда.

Ключевые слова: государственная молодежная политика, государственная политика в области трудоустройства молодежи, нормативное обеспечение, трудоустройство, молодежь.

Stakhiv B.O. REGULATORY SUPPORT IN THE FIELD OF YOUTH EMPLOYMENT IN UKRAINE

The article deals with the essence and significance of the state policy on youth employment, is analyzed the current legislation on youth employment in Ukraine on its compliance with purpose and objectives of the state youth policy in Ukraine, are singled out tasks according to which the state policy in the field of youth employment should develop to improve the competitiveness of youth on labor market.

Key words: state youth policy, state policy in the field of youth employment, regulatory support, employment, youth.

Постановка проблеми. Політична та соціально-економічна кризи в державі негативно вплинули на ринок праці, де впродовж останніх років прослідковуються тенденції до підвищення рівня молодіжного безробіття, викликаного зниженням попиту на робочу силу, скороченням кількості вакансій та неможливістю молоді конкурувати на рівних з іншими економічно активними групами населення на ринку праці. Для подолання таких негативних тенденцій необхідно проводити дієву державну політику у сфері працевлаштування молоді, яка станом на сьогодні потребує перегляду та доопрацювання органами державної влади.

Метою статті є проведення аналізу чинного законодавства України у сфері працевлаштування молоді на відповідність його меті і завданням державної молодіжної політики, визначення основних завдань державної політики у сфері працевлаштування молоді та внесення пропозицій щодо подальшого вдосконалення трудового законодавства України у сфері працевлаштування молоді.

Виклад основного матеріалу. Державна молодіжна політика в Україні почала формуватися з прийняттям Верховною Радою України Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від

15 грудня 1992 р. та Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р., у яких було визначено загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального станов-

лення та розвитку молоді, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні. В подальшому державна молодіжна політика знайшла своє відображення у положеннях Кодексу законів про працю України, законах України «Про зайнятість населення», «Про охорону праці», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» тощо, указах та розпорядженнях Президента України, Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на відповідні роки, схвалених розпорядженнями Кабінету Міністрів України, наказах Міністерства соціальної політики України та ще у низці підзаконних нормативно-правових актів.

Державна молодіжна політика проводиться в інтересах громадян України віком від 14 до 35 років [1]. Вона здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України [2].

З аналізу чинного законодавства вбачається, що забезпечення зайнятості молоді належить до головних напрямів державної молодіжної політики в Україні, що є цілком закономірно, оскільки ще не маючи достатнього професійного і життєвого досвіду, навичок та кваліфікації у роботі, особи віком від 14 до 35 років є менш конкурентоспроможні на ринку праці, порівняно з іншими віковими економічно активними групами населення.

Забезпечення зайнятості молоді реалізується шляхом: прийняття законодавчих актів, рішень державних органів, спрямованих на реалізацію державної молодіжної політики; проведення у Верховній Раді України щорічних слухань про становище молоді та підготовки доповіді з цього питання Верховній Раді України, Президенту України; діяльності в органах державної влади та управління всіх рівнів структурних підрозділів, що займаються проблемами молоді; створення соціальних служб для молоді та підготовки соціальних працівників; розробки та реалізації державних цільових програм з питань молодіжної політики; виділення у державному та місцевих бюджетах цільових коштів на фінансування державної молодіжної політики, залучення матеріальних і фінансових ресурсів підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян, зацікавлених у роботі з молоддю; утворення спеціальних фондів [2].

На підставі зазначеного переліку можна дійти висновку, що центральне місце у реалізації державної молодіжної політики у будь-якій сфері належить її нормативному забезпеченню.

Як уже було зазначено вище, головні засади державної молодіжної політики в Україні визначені у Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні». На її підставі періодично розробляються стратегії та концепції розвитку державної молодіжної політики в Україні.

Так, з метою підтримки молоді та забезпечення її повноцінного розвитку і самореалізації розпорядженням КМУ від 30 вересня 2015 р. № 1018-р було схвалено Концепцію Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки (надалі – Програма). У ній враховані програмні вимоги і перспективи, визначені Стратегією розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року щодо підвищення зайнятості молоді. Зокрема, передбачається, що виконання Програми здатне забезпечити збільшення у 2020 році до 50% порівняно з 2015 роком (13,8%) чисельності молоді, яка візьме участь у молодіжних програмах та заходах, спрямованих на розв'язання актуальних проблем молоді, серед яких одними із пріоритетних є проблеми зайнятості молоді [4].

Варто зауважити, що Програмою передбачаються лише головні пріоритетні напрями покращення становища молоді, як на ринку праці, так і в соціальному середовищі. Реальне ж втілення в життя цих програмних положень можливе лише завдяки нормативному закріпленню у законодавстві юридичних гарантій працевлаштування молоді та за умови створення механізму їх реалізації. До таких юридичних гарантій, зокрема, можемо віднести гарантії щодо надання першого робочого місця, гарантії стажування на робочих місцях, гарантії щодо розвитку молодіжного підприємства, гарантії забезпечення професійної орієнтації та професійного навчання тощо. Усі вони передбачені у чинному законодавстві, але для того, щоб визначити їх ефективність та рівень реалізації, вбачається за необхідне розглянути кожну з них більш детально.

Так, однією з юридичних гарантій є встановлення квоти робочих місць для підприємств, установ і організацій із чисельністю штатних працівників понад 20 осіб у розмірі 5 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік для таких категорій молоді, як: 1) молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, молодь, яка звільнилася зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби (протягом шести місяців після закінчення або припинення навчання чи служби), молодь, якій надається перше робоче місце; 2) діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування; 3) особи, яким виповнилось п'ятнадцять років та які за згодою одного з батьків або особи, яка їх замінює, можуть, як виняток, прийматися на роботу [5]. Проте, окрім згаданих груп молоді, робочі місця зазначеної квоти можуть займати також інваліди, які не досягли пенсійного віку, особи, яким до настання права на пенсію за віком залишилося 10 і менше років, особи, звільнені після відбування покарання або примусового лікування та ін., а це значно знижує шанси молоді на заміщення вакантних робочих місць у межах цієї квоти. З огляду на це необхідно було б переглянути розмір існуючої квоти і або збільшити її хоча б до 10%, або ж встановити окрему квоту для працевлаштування лише молоді у розмірі не менше 5% середньооблікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік на підприємствах, установах, організаціях із чисельністю штатних працівників понад 20 осіб.

Для молоді, яка зовсім не може працевлаштуватися, або яку з тих чи інших причин не влаштовують ті вакансії, які пропонує Державна служба зайнятості України, у законодавстві закріплено гарантії, спрямовані на підтримку їх підприємницької ініціативи та отримання допомоги по безробіттю.

Так, ч. 2 ст. 6 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» та Порядком надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності, передбачено, що молоді, яка закінчила або припинила навчання в загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, звільнилася зі строкової військової служби та потребує сприяння у працевлаштуванні на перше робоче місце, у разі реєстрації в установленому порядку як безробітної надається допомога по безробіттю тривалістю 180 календарних днів протягом двох років з дня її призначення в мінімальному розмірі, що встановлюється правлінням Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Також зареєстрованим безробітним з числа застрахованих осіб, яким виповнилось 18 років та які не можуть бути працевлаштовані за сприяння центру зайнятості протягом місяця у зв'язку з відсутністю на ринку праці підходящої роботи, за їхнім бажанням допомога по безробіттю може виплачуватися одноразово

для організації підприємницької діяльності [6; 7]. Окрім цього, з метою популяризації підприємницької діяльності серед молоді проводиться Всеукраїнський конкурс бізнес-планів підприємницької діяльності, умови та порядок проведення якого визначаються Положенням про Всеукраїнський конкурс бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді [8].

Отже, як бачимо, на сьогодні розроблено чимало нормативно-правових актів, спрямованих на реальну підтримку підприємницької ініціативи молоді.

Організація громадських та інших робіт тимчасового характеру є ще однією гарантією, що надає можливість молоді, принаймні на деякий час, отримати роботу і реалізувати право на працю. А додатковим стимулом для участі у виконанні таких робіт стає отримання грошової винагороди. Зокрема, залучені до таких робіт особи гарантовано отримують оплату праці у розмірі не менше, ніж мінімальна заробітна плата. Зокрема, за попередній рік у таких роботах взяли участь 68, 6 тис. представників безробітної молоді [3]. Проте варто зауважити, що ці показники не є надто високими у співвідношенні до загальної кількості безробітних осіб у віці до 35 років, яких є понад 600 тис. осіб, а зацікавленими у таких заходах є чимало безробітних. З огляду на це видається правильним збільшувати обсяги фінансування таких заходів та розробляти на державному рівні нові проекти з організації громадських робіт, а також заохочувати роботодавців до організації робіт тимчасового характеру.

Також з метою забезпечення вторинної зайнятості молоді у вільний від навчання час створюються молодіжні трудові загони. Вони являють собою тимчасові формування, що створюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, молодіжними громадськими організаціями, загальноосвітніми, професійно-технічними і вищими навчальними закладами, молодіжними центрами праці для виконання сільськогосподарських, будівельних, реставраційних та інших робіт [9].

Важливе місце у системі юридичних гарантій працевлаштування молоді посідають гарантії професійної орієнтації та професійного навчання. Проведення профорієнтаційних послуг спрямоване на забезпечення ефективного використання трудового потенціалу молоді, підвищення її професійно-кваліфікаційного рівня, а професійне навчання – на підвищення конкурентоспроможності молоді шляхом підвищення її кваліфікації, проходження професійної підготовки та перепідготовки. Вони є чи не найдієвішими способами підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці та здійснення профілактики молодіжного безробіття в державі.

Лише за 2015 рік професійне навчання проходили 67 тис. безробітних у віці до 35 років, що майже на третину перевищує аналогічні показники попередніх років [3].

У чинному законодавстві України ще однією юридичною гарантією працевлаштування молоді, спрямованою на підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці, є стажу-

вання. Так, у ч. 2 ст. 24 Закону України «Про зайнятість населення» визначено заходи щодо сприяння зайнятості населення, серед яких: сприяння забезпеченню молоді першим робочим місцем, запровадження стимулів для стажування на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, фізичних осіб, які застосовують найману працю молоді, яка навчається [5]. Попри наявність такої гарантії ні згаданим Законом, ні підзаконними нормативно-правовими актами чітко не врегульовано порядок реалізації цієї гарантії. Як наслідок, більшість роботодавців використовують стажерів як робочу силу на певний час без гарантії їх майбутнього працевлаштування. Окрім цього, норми щодо оплати праці молоді, яка проходить стажування, не містять прямої вказівки на обов'язок роботодавця здійснювати відповідні виплати. А це свідчить про те, що механізм реалізації такої юридичної гарантії працевлаштування молоді, як стажування, повинен бути чітко визначений на законодавчому рівні. Необхідно передбачити, що внесення запису про стажування до трудової книжки є обов'язком роботодавця, а не правом стажера просити внести такий запис, визначити час проходження стажування та розмір оплати праці у період його проходження, а також передбачити санкції матеріальної відповідальності для роботодавців, які, у разі успішного проходження стажування, будуть відмовляти стажерам у подальшому працевлаштуванні.

Варто також зазначити, що однією з негативних тенденцій у відносинах працевлаштування молоді на сьогодні є небажання роботодавців офіційно реєструвати своїх працівників або не сплачувати за них страхові внески. Це має негативні соціальні наслідки для молоді і створює проблеми для достовірного визначення рівня безробіття серед молоді та сприяння, у першу чергу, тим, хто не може самостійно знайти роботу та працевлаштуватися. Щоб подолати таку тенденцію, вбачається за необхідне здійснювати інформування громадськості про можливі негативні соціальні наслідки для них у випадку неофіційного працевлаштування та передбачити у законодавстві високі штрафні санкції до роботодавців, які не сплачують страхові внески та офіційно не реєструють своїх працівників. Видається, що зазначені заходи будуть стимулювати роботодавців офіційно працевлаштовувати молоді, а молоді, у свою чергу, – менше погоджуватись на роботу без перспектив та отримання заробітної плати «у конвертах».

Варто також зазначити, що важливі завдання щодо реалізації державної політики у сфері працевлаштування молоді покладено на Державну службу зайнятості, яка входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції, та молодіжні центри праці, які представляють собою спеціалізовані державні установи, метою діяльності яких є вирішення питань працевлаштування молоді, забезпечення її зайнятості у вільний від навчання час, сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій

сфері, перепідготовка та підвищення кваліфікації молоді. Взаємодіючи між собою, вони сприяють молоді у підборі підходящої роботи, надають роботодавцям послуги з добору працівників, беруть участь в організації проведення громадських та інших робіт тимчасового характеру, сприяють молоді в організації підприємницької діяльності, зокрема шляхом надання індивідуальних та групових консультацій, забезпечують організацію підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації безробітних з урахуванням поточної та перспективної потреби ринку праці, проводять профорієнтаційні заходи, інформують населення, органи виконавчої влади та навчальні заклади про попит та пропонування робочої сили на ринку праці, права та гарантії у сфері зайнятості населення, та у разі настання безробіття сприяють зайнятості населення під час реалізації державних цільових програм, якими передбачається створення нових робочих місць та інфраструктурних проектів, проводить моніторинг працевлаштування безробітних на створені нові робочі місця під час реалізації відповідних програм та проектів, виконують інші покладені на них обов'язки.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищенаведене, слід, перш за все, зазначити, що на сьогодні одним із важливих напрямів реалізації державної молодіжної політики є підвищення зайнятості молоді. Водночас, щоб досягти реальних результатів з підвищення зайнятості, необхідно провадити ефективну державну політику у сфері працевлаштування молоді, значення якої полягає у тому, що завдяки нормативному забезпеченню та діяльності державних органів і недержавних організацій молодь може реалізувати своє право на працевлаштування.

Для того, щоб державна політика у сфері працевлаштування молоді була ефективною та мала своїм результатом підвищення рівня зайнятості молоді, необхідно визначити, якими повинні бути її основні завдання на сьогодні. Такими завданнями, на наш погляд, повинні стати:

- вдосконалення діючого законодавства у сфері працевлаштування молоді;
- проведення постійного моніторингу ринку праці з метою прогнозування попиту на робочу силу молоді та уникнення дисбалансу між попитом та пропозицією в молодіжному сегменті ринку праці;
- підвищення розміру мінімальної заробітної плати;
- забезпечення розвитку молодіжного підприємництва та сприяння всім формам самозайнятості молоді;

- проведення активної профінформаційної, профосвітньої та профорієнтаційної діяльності серед молоді;

- підвищення розміру квоти для працевлаштування осіб, які не здатні на рівних конкурувати на ринку праці і потребують додаткового соціального захисту (або встановити окрему квоту лише для молоді);

- збільшення фінансування з бюджетів та розробка нових програм з організації громадських та інших робіт тимчасового характеру для безробітної молоді;

- заохочення роботодавців проводити стажування для молоді, що навчається, з перспективою її подальшого працевлаштування;

- встановлення високих штрафних санкцій для роботодавців, які не сплачують страхові внески та офіційно не реєструють своїх працівників.

Виконання поставлених завдань здатне забезпечити зниження рівня молодіжного безробіття в Україні та буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності молоді на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 05.02.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16 – Ст. 1
2. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація від 15.12.1992 р. № 2859-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993 р. – № 16. – Ст. 166.
3. Дані Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 р. № 1018-р // Офіційний вісник України. – 2015. – № 80.
5. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067 VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 24. – Ст. 243.
6. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 22. – Ст. 171.
7. Порядок надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності : Наказ Міністерства соціальної політики України від 15.06.2015 № 613 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 58. – С. 28. – Ст. 1901.
8. Положення про Всеукраїнський конкурс бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді : Наказ Міністерства молоді та спорту України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 11.08.2015 № 2881/968 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 74. – С. 252. – Ст. 2473.
9. Про затвердження Типового положення про молодіжний трудовий загін : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.07.2006 № 899 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 27. – С. 24. – Ст. 1941.